

ÖMÜR BOYU GELİR SÖZLEŞMESİ

LIFETIME INCOME AGREEMENT

Turan ŞAHİN* [10.21492/inuhfd.1036622](https://doi.org/10.21492/inuhfd.1036622)

Makale Bilgi

Gönderi: 14/12/2021
Kabul : 13/10/2022

Anahtar Kelimeler

*Ömür Boyu Gelir,
Talih ve Tesadüfe
Bağlı Sözleşme,
Ölüncüye Kadar
Bakma Sözleşmesi,
Gelir Alacaklısı,
Gelir Borçlusunu.*

Article Info

Received: 14/12/2021
Accepted: 13/10/2022

Keywords

*Lifetime Income,
Fortune and Chance
Contract,
Until Death Contract,
Income Creditor,
Income Borrower.*

Özet

Sözleşmelerin amaç ve içerik bakımından ayrımında sonuçları talih ve tesadüfe bağlı olan sözleşmeler söz konusudur. Bu tür sözleşmelerde edimin kapsamı ve süresi talihe bağlıdır. Ömür boyu gelir sözleşmesinde de gelir ödeme edimi, anlaşmaya göre gelir alacaklısının, gelir borçlusunun veya üçüncü kişinin ömrü boyunca sürmektedir. Buradaki ömrün ne kadar süreceğinin belli olmaması, sözleşmeyi sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşme haline getirmektedir. Ömür boyu gelir; tarafların yapacakları sözleşme ile ortaya çıkabileceği gibi mahkeme kararına da (TBK m.51/II, TMK m.175, TMK m.176) dayanabilir. Ayrıca hâkim ölüncüye kadar bakma sözleşmesinde tarafların istemi üzerine ya da kendiliğinden bakım alacaklısına ömür boyu gelir bağlayabilir (TBK m.617/II). Mirasbırakanın yaptığı ölüme bağlı tasarrufla da ömür boyu gelir belirlenebilir (TBK m.516). Ömür boyu gelir sözleşmesi ile ulaşılmak istenen gelir alacaklısının geçimini sağlamaktır. Gelir ödeme borcunu üçüncü kişi de ifa edebilir. Sözleşme, Türk Borçlar Kanununda ömür boyu gelir sözleşmesi başlığı ile düzenlenmiştir. Ömür boyu gelir sözleşmesine ilişkin literatürde çok az sayıda çalışma vardır.

Abstract

In the distinction of contracts in terms of purpose and content, there are contracts whose results are dependent on luck and coincidence. In such contracts, the scope and duration of the performance depend on luck. In the lifetime income contract, the income payment act continues for the life of the income creditor, income debtor or third person according to the agreement. The uncertainty of how long the life will last here makes the contract a contract based on luck and chance. It comes for a lifetime; It can be revealed by the agreement of the parties, or it can be based on a court decision (TBK 51/II, TMK 175, TMK 176). In addition, the judge may assign a lifetime income to the care creditor upon the request of the parties or by himself in the contract of care until his death (TBK 617/II). Lifetime income can also be determined by the death-related savings made by the legator (TBK 516). The income that is desired to be achieved with a lifetime income contract is to provide for the livelihood of the creditor. The third party may also fulfill the income payment debt. The contract is regulated under the title of lifetime income contract in the Turkish Code of Obligations. There are very few studies in the literature on the lifetime income contract.

EXTENDED SUMMARY

Introduction and Research Purpose: Individuals need sufficient resources to meet their needs in order to continue their lives. This resource may have been created by the individual, sometimes with manual labor, sometimes with the service he provided, and sometimes with brain power. It is also possible for this source of income to arise from a situation that does not arise from the person himself. Whatever the reason, it is of great importance especially in terms of today's social conditions that people have an income that they hope to provide at certain intervals. Because it is unthinkable for an individual to meet all their needs in the position of producer. For example, producing wheat for food bread, owning a mill to grind it, and having an oven to bake bread is a great burden expected from people in today's social conditions. Therefore, people want to have a source from which they can generate periodic income in order to meet all their needs as much as possible to the maximum extent possible. The mentioned source is mostly due to a job. However, sometimes this periodic income may also consist of a person providing some performance to another individual periodically, as per the contract between them. This act, for example, can be determined graciously in return for a transfer of immovable or without any compensation, hence gratuitous. Considering the nature of the contract, people's confidence that an income will be given to them at certain intervals has a different importance because their lives and livelihoods depend on it, rather than the trust in each contract that the contract will be performed. Ultimately, the right arising from this contract is also a right to claim, and when it is not performed, the methods that the creditor can apply within the framework of the current law are determined. Apart from this, issues such as the parties leaving a point such as the time of payment open in the contract or the bankruptcy of the income debtor make the issue more complicated in the judiciary in terms of determining the fate of this income source. The said study was carried out in order to clarify the stated issues. In this context, the aim is to examine the contract in terms of its establishment, parties, terms and results, and to evaluate this review in the light of doctrinal views.

Literature Review: The lifetime income contract is generally examined in the private debt relations section of the law of obligations. However, apart from this, only a few studies can be mentioned as monographic works in the literature. On the other hand, the promise of a lifetime income is not only included in the contracts that are directly subject to this issue, but also in various legal institutions that turn into an income as a result, although its main subject is not the purpose of providing an income in itself, as per the testamentary disposition or court decision. As such, the field of the subject is expanding, the conflicts are increasing, but the literature to meet this is insufficient. In particular, the death of one of the parties, the fact that the contract eventually establishes a framework right and that more than one act constituting the necessity of it is included in this framework right increases the implementation problems of the subject. The aforementioned study has been presented in order to contribute to the solution of contractual or relationship problems in practice and to contribute to the increase in the number of studies in the literature.

Methodology and Findings: The study constitutes a qualitative research article. In the creation of the study, primarily the general law of obligations examinations given in this field were used. It has been tried to include monographic studies related to the subject in the context of their interests. Again, the arrangement of the contract in the Turkish Code of Obligations has been taken into consideration in the primary context both in terms of the essence of the issue and in terms of shedding light on the issue in case of conflict based on the wording and holistic interpretation of the Law. Of course, the will of the parties is taken as a basis in the interpretation of a contract, unless it violates the mandatory rules. However, if the parties do not make such a decision, the method by which the dispute will be resolved has also been tried to be examined by taking into account the provisions of the law. In line with the analysis, the contract has been tried to be examined based on the meanings of the terms such as "income creditor", "income debtor", "lifetime income", "income" within the scope of the institution. The terms that the parties are likely to include in the contract have also been interpreted based on the opinions put forward in the literature on this subject. Apart from this, although there is no lifetime income contract on its own, the periodic payment of financial compensation or alimony, which eventually turns into an income payment debt, are among the cases examined in the study within the scope of lifetime income contract.

Conclusions, Limitations, and Recommendation: As a result of the study, what kind of contract is the scope of the lifetime income contract and which institutions can be evaluated within this scope directly or in the context of its results, what elements are necessary to talk about a lifetime income contract, especially whether other acts other than money can be the subject of this contract, which party in the contract or the third person's life should be taken into account, if it is not included in this contract, how should it be determined by following, what should constitute the rights and obligations of the parties have been examined. In particular, the intervals at which the income debtor should fulfill his debt, how this will be interpreted if the period is not determined, what rights the creditor has if the income debtor defaults, and which methods the income creditor can apply to obtain their receivables in case of bankruptcy of the income debtor are among the issues that are important. In the end, the fact that the lifetime income contract forms the basis of individual incomes, and therefore whether it will be subject to different periods at the point of limitation, and whether the income receivable that has arisen or is not yet due can be transferred or not are among the issues examined within the scope of the study.

I. GİRİŞ

Kişiler için hayatlarını devam ettirebilecekleri sürekli bir gelir kaynaklarının olması önemli bir husustur. Özellikle günümüz sosyal ve ekonomik hayatı göz önüne alındığında kişilerden her türlü ihtiyaçlarını kendilerinden bizzat üreterek karşılamaları beklenemez. Dolayısıyla kişiler, çeşitli vasıtalarla kendilerine düzenli şekilde gelir elde edebilecekleri bir kaynak sağlamayı amaç edinirler. Günümüzde bu kaynaklardan birini de ömür boyu gelir sözleşmesi oluşturmaktadır.

Ömür boyu gelir sözleşmesi kişilerin bir ivaz karşılığında ya da ivazsız olarak belirli periyotlarla ve taraflardan birinin ya da üçüncü kişinin ömrü kıstasına bağlanmış şekilde gelir sağlamayı vaat ettikleri sözleşmedir. Ömür boyu gelir sözleşmesi dışındaki diğer bazı ilişkiler de periyodik gelir sağlamayı gerektirecek şekilde sonuçlanabilir. Bahsi geçen sözleşmenin hem doğrudan gelir sağlamayı amaçlar şekilde hem de sonuç olarak buna varan biçimde ortaya çıkabilmesi, uygulamada meydana gelecek uyumsuzlukların sayısını arttırmaya zemin hazırlamaktadır. Özellikle tarafların yaptıkları sözleşmede bazı noktaları açık bırakmaları ya da iflas gibi tarafların önceden tahmin edemedikleri birtakım ihtimallerin gerçekleşmesi, bu problemlerin başlıca sebeplerini oluşturmaktadır. Çalışmada da Türk Borçlar Kanunu'nun bu hususlardaki düzenlemeleri ve doktrinde ilgili meselerle ilgili ortaya konmuş görüşler dikkate alınarak ömür boyu gelir sözleşmesi ve ömür boyu gelir ilişkileri inceleme konusu yapılmıştır.

II. ÖMÜR BOYU GELİR SÖZLEŞMESİNİN TANIMI VE UNSURLARI

A. Tanımı

Ömür boyu gelir sözleşmesi Türk Borçlar Kanunu'nun 607 ila 611. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Türk Borçlar Kanunu'nun 607. maddesinin 1.fıkrasına göre ömür boyu gelir sözleşmesi, gelir borçlusunun gelir alacaklısına, içlerinden birinin veya üçüncü bir kişinin ömrü boyunca belirli dönemsel edimlerde bulunmayı üstlendiği sözleşmedir. Gelir borçlusunun bir kişinin yaşamına bağlı olarak gelir alacaklısına belirli zaman aralıklarında para ya da istisnai olarak diğer misli eşya (gıda maddeleri) ile ödemelerde bulunması amacıyla yapılan sözleşmeye ömür boyu gelir sözleşmesi denir¹. Ömür boyu gelir sözleşmesinde para ödemesi şeklinde dolaylı bir bakım vardır².

B. Unsurları

Sözleşmenin unsurlarını gelir ödeme edimi, gelir ödeme ediminin dönemsel olması, edimin ömür boyu sürmesi ve anlaşma olarak ifade etmek mümkündür.

1. Gelir Ödeme Edimi

Alacaklıya ödenecek olan gelir³ kural olarak para⁴ şeklinde olup bunun yerine gıda maddesi verilmesi de kararlaştırılabilir⁵. Ömür boyu gelir sözleşmesi alacak ilişkisi kurmaktadır⁶. Türk Borçlar Kanunu m.607/1'deki "dönemsel edim" kavramı sözleşmede para dışında başka edimlerin de kararlaştırılabileceğini ifade etmektedir⁷. Bu kapsamda her ay bir cumhuriyet altını verilmesi kararlaştırılabilir⁸. Hizmet ediminin dönemsel olması halinde dahi ömür boyu gelir sözleşmesinden söz etmek mümkün değildir⁹.

2. Gelir Ödeme Ediminin Dönemsel Olması

Alacaklıya dönemsel olarak gelir ödeme taahhüdünde bulunulmaması halinde ömür boyu gelirden söz etmek mümkün değildir. Toptan olarak bir kez ya da ara sıra yapılacak olan ödemeleri içeren sözleşmede ömür boyu gelir özelliği yoktur¹⁰. Gelirin düzenli aralıklarla tekrarlanma şeklinde

¹ GUHL Theo/MERZ Hans/DRUEY Jean Nicolas: Das Schweizerische Obligationenrecht, Zürich 1995, s.574; bkz. ZEVKLİLER Aydın/GÖKYAYLA K.Emre: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 20. Baskı, Turhan Kitabevi, İstanbul 2020, s.784; ayrıca bkz. WEGMANN Fritz: Der Leibrentenvertrag im schweizerischen Obligationenrecht, Zürich 1937, s.48 vd; BECKER Herman: İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, İkinci Bölüm, Çeşitli Sözleşme İlişkileri, (Çev.Suat Dura), Ankara 1993, s.1128; TERCİ Hayal: "Ömür Boyu Gelir Sözleşmesi ve Ölüncüye Kadar Bakım Sözleşmesi", Terazi Hukuk Dergisi, 100(9), 2014, s.224; TUNÇOMAĞ Kenan: Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, C.II, 3. Baskı, Sermet Matbaası, İstanbul 1977, s.1380; KORKMAZ Tekin: Ölüncüye Kadar Bakım Sözleşmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s.22.

² Von BÜREN Bruno: Schweizerisches Obligationenrecht, Besonderer Teil, (Art. 184-551), Zürich 1972, s.234.

³ Düzenli aralıklarla tekrarlanan edimi ifade eder. YAVUZ Cevdet/ACAR Faruk/ÖZEN Burak: Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İkinci Cilt, 11. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2022, s.1655; TUNÇOMAĞ, s.1380; Ayrıca bkz. KOSTKIEWICZ Kren Jolanta/WOLF Stephan/AMSTUTZ Marc/FANKHAUSER Roland: OR Kommentar, Schweizerisches Obligationenrecht, 3.Auflage Orell Füssli Verlag, 2016, s.Art. 516, Nr.1; GUHL/MERZ/DRUEY, s.574.

⁴ TBK m.609'da "ödeme" ifadesi söz konusu olduğu için taahhüt edilen gelir genellikle paradır. Bkz. KILIÇOĞLU Ahmet M.: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2020, s.722; HONSELL Heinrich: Schweizerisches Obligationenrecht, Besonderer Teil, 10. Auflage, Stämpfli Verlag, Zürich 2017, s.454; KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER, Art. 516, Nr.1; FORRER Fiona/HIESTAND Thomas: Repetitorium Obligationenrecht Besonderer Teil, 2.Auflage, Orell Füssli Verlag, Zürich 2007, s.363; GUHL/MERZ/DRUEY, s.574.

⁵ YAVUZ/ACAR/ÖZEN, s.1655; BECKER, s.1128; EREN Fikret: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s.820; TERCİ, s.224; ZEVKLİLER/GÖKYAYLA, s.784; KORKMAZ, s.22; SELİÇİ Özer: Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1976, s.29; DURAK Yasemin: "Ölüncüye Kadar Bakım Sözleşmesi", Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (1), 2015, s.274; AKARTEPE Alpaslan: Ölüncüye Kadar Bakım Sözleşmesi, İstanbul 2010, s.23; FORRER/HIESTAND, s.363; HONSELL Heinrich/VOGT Nedim Peter/WIEGAND Wolfgang (Hrsg.): Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art.1-529, 5.Auflage, Basel/Genf/München 2011, İşleyen: BAUER Thomas, Art. 516, Nr.1; GUHL/MERZ/DRUEY, s.574.

⁶ WEGMANN, s.49.

⁷ KILIÇOĞLU, s.722.

⁸ KILIÇOĞLU, s.722.

⁹ TERCİ, s.224; İş görme ediminin bu sözleşmenin konusunu oluşturamayacağı hususunda bkz. BİLGE Necip: Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1971, s.41; Periyodik olarak para ödemeleri veya bakım; kira, kiralama veya iş sözleşmesi gibi diğer sözleşme türlerinin bir sonucuysa bu tür sözleşmelere ilişkin hükümler veya daha sonra karma sözleşmelere ilişkin hükümler uygulanır. GUHL/MERZ/DRUEY, s.573.

¹⁰ KILIÇOĞLU, s.722; BİLGE, s.418; EREN, s.820; ZEVKLİLER/GÖKYAYLA, s.785; TERCİ, s.224.

dönemsel olarak ödenmesi gerekir¹¹. Gelirin bu biçimde ödenmesi sözleşmenin niteliğini dönemsel borç sözleşmesi yapmaktadır¹².

3. Edimin Ömür Boyu Sürmesi

Sözleşmede ki gelir ödeme ediminin süresi anlaşmaya göre taraflardan birinin veya üçüncü bir kişinin ömrü boyunca¹³ olacağından burada sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeden söz edilir¹⁴. Türk Borçlar Kanunu m.607/II'ye göre; “Sözleşme, aksine açık bir hüküm yoksa, gelir alacaklısının ömrü boyunca yapılmış sayılır.” şeklindedir. Ancak sözleşmenin gelir borçlusunun veya üçüncü bir kişinin ömrüyle sınırlı olarak yapılması mümkündür. Bu halde aksi kararlaştırılmamışsa gelir, gelir alacaklısının mirasçılara geçer (TBK m.607/III). Burada tartışılması gereken bir husus gelir alacaklısının yaşlılık geliri isteyebilme yaşına varması, gelir alacaklısı dulun sonradan evlenmesi, gelir borçlusunun yoksulluğa düşmesi hallerinin sözleşmenin sona erme nedeni olarak düzenlenip düzenlenemeyeceğidir. Bazı yazarlara göre¹⁵ bu haller sözleşmenin sona erme sebebi olarak düzenlenebilir. Sözleşmenin sona ereceği zamana ilişkin bir belirleme yapılmaması halinde TBK m.607/II'ye göre; “Sözleşme, aksine açık bir hüküm yoksa, gelir alacaklısının ömrü boyunca yapılmış sayılır.” şeklindedir.

Sözleşmenin sona ereceği zamanın gelir alacaklısının geçimini sağlayabilecek bir duruma kavuşması olarak belirlenmesi halinde kanaatimizce burada sözleşmede gelir ödeme edimi, ömür boyu olacak şekilde kararlaştırılmakta ancak sözleşme bozucu şarta bağlı olarak yapılmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken bir husus da sözleşmenin tek taraflı olarak sona erdirilmesinin (einseitigen aufhebungs) mümkün olup olmadığıdır. Ölünceye kadar bakma sözleşmesinde olan bu özellik, ömür boyu gelir sözleşmesine yabancıdır¹⁶. Ölünceye kadar bakma sözleşmesinde TBK m.616 ve 617 hükümleri, sözleşmenin taraflarından birinin tek taraflı iradesi ile sözleşmenin sona erdirilmesine imkan tanırken, ömür boyu gelir sözleşmesi bakımından buna benzer özel bir hüküm söz konusu değildir.

4. Anlaşma

Sözleşmede gelir alacaklısı ve gelir borçlusu olmak üzere iki taraf yer alır. Gelir alacaklısının mutlaka gerçek kişi olması zorunluğu vardır. Gelir borçlusu ise gerçek veya tüzel kişi olabilir¹⁷. Gelir alacaklısının gerçek kişi olma zorunluluğu TBK m.607/I ve TBK m.607/II hükümlerinden anlaşılmaktadır. TBK m.607/I kapsamında gelir ödemenin sözleşmenin taraflarından birinin veya üçüncü kişinin *ömrü boyunca* devam edeceğinden söz edilmiştir. Ayrıca TBK m.607/II'de, sözleşmede aksine bir hüküm olmadığında gelir alacaklısının *ömrü boyunca* sözleşmenin yapılmış sayılacağı düzenlenmiştir.

Ömür boyu gelir sözleşmesi rızai bir sözleşme olup, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları ile kurulur. Sözleşme TBK m.608 gereği yazılı şekilde yapılmadıkça geçerli olmaz. Hükümden şeklin adı yazılı şekil olduğu anlaşılmaktadır. Kılıçoğlu'na göre¹⁸ tek tarafa borç yükleyen bu sözleşmede, edim yükümlülüğü altına giren taraf gelir borçlusu olup, gelir alacaklısının karşı edim yükümlülüğü yoktur. Ancak Yavuz/Acar/Özen'e göre¹⁹ sözleşmenin ivazlı olması mümkün olup bu halde sözleşmede gelir alacaklısının yerine getirmesi gereken karşı edimde yazılmalı ve sözleşme onun tarafından da imza edilmelidir. Hatta karşı edim olarak taşınmazın devri vaad edildiğinde sözleşmenin resmi şekilde yapılması gerekir²⁰. Ömür boyu gelir sözleşmesinin mahkeme kararına dayandığı hallerde şekil mecburiyeti söz konusu olmaz. Örneğin boşanma davası sonucu bağlanan ömür boyu nafaka, ömür boyu iş göremezlik aylıkları mahkeme hükmüne dayanmaktadır²¹.

III. SÖZLEŞMENİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

A. Gelir Borçlusunun Durumu

1. Gelirin Ödenme Zamanı

Türk Borçlar Kanunu m.609/II'e göre; “Sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa ömür boyu gelir, her altı ayda bir ve peşin olarak ödenir” şeklindedir. Aksine anlaşma yapılmadığında her altı ayda bir peşin olarak ödeme yapılmasının gerekçesi bu gelirin alacaklının yaşamını sürdürmesi amacıyla

¹¹ EREN, s.820; BECKER, s.1128; TUNÇOMAĞ, s.1380; DURAK, s.274; Zaman içerisinde belirli aralıklarla düzenli veya düzensiz olarak tekrarlanan edim, önemli edimdir. İrad da önemli edimlere örnektir. EREN Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2021, s.112.

¹² EREN, s.820.

¹³ Ömür boyu gelir, sadece bir insanın yaşama süresince kuruluyorsa vardır. Örneğin bir insanın erginliğine veya eğitimini tamamlamasına kadar gelir ödenmesi kararlaştırılmışsa ömür boyu gelir sözleşmesi yoktur. BECKER, s.1129; İvazsız ve beş yıl müddetle sınırlanmış sözleşmenin ömür boyu gelir sözleşmesi olmadığı, bağışlama sözleşmesi olduğu yönünde Yargıtay 4. HD. 27.11.1947: S/K.5667/4907 bkz. TUNÇOMAĞ, s.1383; Emekli aylığı bağlanıncaya kadar gelir ödemenin belirlenmesinin, ömür boyu gelir olduğu yönünde bkz. FORRER/HIESTAND, s.363.

¹⁴ EREN, s.819; ZEVLİLİLER/GÖKYAYLA, s.772; TUNÇOMAĞ, s.1380-1381; Ömür boyu gelir alacağı, gelir alacaklısının gereksinimleri gözönünde tutulmaksızın kesin olarak belirlenir. Bundan dolayı şans ve rastlantının rolü azdır. ÖZKAYA Eraslan: Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s.287.

¹⁵ YAVUZ/ACAR/ÖZEN, s.1655-1656; TUNÇOMAĞ, s.1381; TEREÇİ, s.223; Ayrıca bkz. BECKER, s.1129; Sözleşmenin süresinin, kısa bir süre sonra gerçekleşmesi muhtemel olmayan, zamana özgü bir olayla kümülatif olarak sınırlanabileceği yönünde bkz. KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER, Art. 516, Nr.2.

¹⁶ WEGMANN, s.49.

¹⁷ EREN, s.819; Gelirin gerçek bir kişinin hayatına dayanması şartıyla tüzel kişinin de gelir alacaklısı olabileceğinin düşünülebilir olduğu yönünde bkz. BAUER, Art. 516, Nr.2'deki yazar.

¹⁸ KILIÇOĞLU, s.723.

¹⁹ YAVUZ/ACAR/ÖZEN, s.1656; Sözleşmenin ivaz içerebileceği yönünde bkz. ZEVLİLİLER/GÖKYAYLA, s.785; BECKER, s.1130; EREN, s.821; ŞAHİN Turan, Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmesi, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2019, s.79.

²⁰ YAVUZ/ACAR/ÖZEN, s.1656; ZEVLİLİLER/GÖKYAYLA, s.787; EREN, s.822; TUNÇOMAĞ, s.1386; TEREÇİ, s.224; DURAK, s.275; BECKER, s.1131-1132; BAUER, Art. 517, Nr.1.

²¹ Bkz. EREN, s.821-822; BAUER, Vor Art. 516-520, Nr.3.

ödenmesidir²². Ömür boyu gelirin ne zaman ödeneceği hususunda taraflar aralarında anlaşma yapabilirler. Bu kapsamda haftalık, aylık, üç aylık dönemlerde veya dönem başında peşin ödeme kararlaştırılabilir. Gelirin süresi ömrüne bağlanmış olan kişi, peşin ödeme öngörülen dönemin sona ermesinden önce ölse bile, o döneme ait gelirin tamamı gelir borçlusu tarafından borçlanılmış sayılır (TBK m.609/II). Bundan dolayı artanın geri verilmesi söz konusu olmaz. Tarafların ödemenin dönem sonunda yapılacağı konusunda anlaşmışları bir durumda alacaklıya sadece yaşadığı süreye ilişkin ödeme yapılır²³.

2. Gelir Borçlusunun Borcunu Yerine Getirmemesi

Gelir borcunun yerine getirilmesi borçlu tarafından da olabilir, üçüncü bir kişi de borcu yerine getirebilir. Nitekim TBK m.83'e göre; borcun bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati bulunmadıkça borçlu, borcunu şahsen ifa etmekle yükümlü değildir. Gelir borcunun ifa edilmemesi halinde temerrüt söz konusu olur. Ömür boyu gelir sözleşmesi ivazsız ise, gelir alacaklısının aynen ifadan vazgeçip müspet zararının tazminini istemesi veya sözleşmeden dönüp menfi zararının tazminini istemesi mümkün olmaz. Zira bu iki hak karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde temerrüdün sonuçlarındandır.

Sözleşmenin ivazlı olduğu hallerde gelir alacaklısı TBK m.125 kapsamında müspet zararın giderilmesini isteyebilir ya da sözleşmeden dönüp menfi zararın tazminini (kusur varsa) isteyebilir²⁴. Kılıçoğlu, sözleşmenin sürekli edim borcu doğuran sözleşme olduğundan TBK m.126'nın uygulanması gerektiğini ifade eder²⁵.

Borçlunun temerrüdü konusunda burada özellik arz eden husus TBK m.121/I'de düzenlenmiştir. Anılan hükme göre; "Faiz veya irat borcunu ya da bağışladığı bir miktar parayı ödemekte temerrüde düşen borçlu, icra takibine girildiği veya dava açıldığı günden başlayarak, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür." şeklindedir. Hüküm kapsamında temerrüdü oluşumu daha önce olmasına rağmen borçlunun icra takibinin yapıldığı veya davanın açıldığı tarihten başlayarak faiz ödeme yükümlülüğü söz konusudur.

3. Gelir Borçlusunun İflası

Gelir borçlusunun iflası sözleşmeyi kendiliğinden sona erdirmez. "Gelir borçlusu iflas ederse, gelir alacaklısı, gelir borçlusunun yükümlü olduğu dönemsel gelirin elde edilebilmesi için ilgili sosyal güvenlik kurumunca ödenmesi gereken anaparaya denk düşen bir parayı iflas masasına kaydettirme hakkını elde eder." (TBK m.609/III). İcra ve İflas Kanunu m.197/II'ye göre; "Kaydı hayatla irat mukavelenamesinden doğan iddialarda Borçlar Kanununun 509 uncu maddesinin 3 üncü fıkrası hükmü caridir." şeklindedir. Gelir alacaklısı, iflasın açıldığı tarihte aynı gelirin elde edilmesi için kullanılması zorunlu sermayeyi isteyebilir²⁶. Ömür boyu gelir sözleşmesinin ivazsız olduğu (bağışlama niteliğindeki²⁷) sözleşmede borçlunun iflası halinde TBK m.296/II kıyasen uygulanarak sözleşmenin sona ereceğini ifade etmek mümkündür²⁸.

B. Gelir Alacaklısının Durumu

Ömür boyu gelir sözleşmesinde kök hak ve bireysel hak söz konusudur. Kök hak ömür boyu gelir isteme hakkını (taraflar arasındaki borç ilişkisini kuran temel hakkı) anlatırken, bireysel hak ise düzenli aralıklarla ödenecek her bir gelir alacağını anlatır²⁹. Tunçomağ'a göre gelirleri doğuran kök hak ve bu kök hak geniş anlamda borç ilişkisi veya bütünüyle alacak hakkıdır³⁰. Gelir alacaklısı sürekli bir alacak hakkı elde eder ve borçludan sözleşmeden kaynaklı temel borcuna uymasını ister. Ayrıca her döneme ilişkin olmak üzere gelirin ödenmesini isteme hususunda talep hakkı vardır³¹.

Alacaklının temel borç üzerindeki sürekli hakkı (kök hakkı) başkasına devredilemez, haciz ve iflas yoluyla icra takibinin konusu olamaz³². Bireysel hakkın ise tek başına devri, haciz ve iflas yoluyla takibe konu olması mümkündür³³. Nitekim bu bağlamda TBK m.610'a göre; "Sözleşmeyle aksi kararlaştırılmamışsa gelir alacaklısı, haklarını başkasına devredebilir."

²² GUHL/MERZ/DRUEY, s.575; BAUER, Art. 518, Nr.1; TEREÇİ, s.225; Kanun koyucu peşin ödeme yapılması gerektiğini düzenleyerek, gelir alacaklısının geçimini teminat altına almaktadır. YAVUZ/ACAR/ÖZEN, s.1656; TUNÇOMAĞ, s.1389.

²³ EREN, s.823; KILIÇOĞLU, s.724.

²⁴ EREN, s.823; BECKER, s.1130; Bkz. KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER, Art. 518, Nr.2; Bkz. GUHL/MERZ/DRUEY, s.575; Gelir borçlusunun sözleşmenin ifa edilmemesinden doğan olumlu zarardan ya da sözleşmenin feshinden doğan olumsuz zarardan sorumlu olacağı yönünde bkz. BGE 82 II 441.

²⁵ KILIÇOĞLU, s.723.

²⁶ BECKER, s.1134; Gelir borçlusunun iflasının hukuki ilişkiyi ortadan kaldırmadığı, yalnızca zamanından önce ödemeyi zorunlu kıldığı, gelir borcunun yerini sermaye borcunun aldığı yönünde bkz. TUNÇOMAĞ, s.1391.

²⁷ İvazsız gelir sözleşmesinin niteliği itibarıyla bağışlama olduğu yönünde bkz. EREN, s.821.

²⁸ YAVUZ/ACAR/ÖZEN, s.1657; ZEVKLİLER/GÖKYAYLA, s.787; Bkz. TUNÇOMAĞ, s.1391; SELİÇİ, s.88.

²⁹ EREN, s.820; Ayrıca bkz. YAVUZ/ACAR/ÖZEN, s.1655; SELİÇİ, s.29; AKARTEPE, s.23; Kök hak için "stammrecht" kavramını kullanan bkz. KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER, Art. 519, Nr.1; Kök hak için "grundrecht" kavramını kullanan bkz. GUHL/MERZ/DRUEY, s.574.

³⁰ TUNÇOMAĞ, s.1381; Kök hak, kendisinden teker teker alacakların kaynaklandığı bir bütün hak. TUNÇOMAĞ, s.1381; Temel hak ve tek (münferit) gelir hakkı arasında ayırım yapmak mutattır. Temel hak, münferit sınırlı alacak haklarının dayanağı olan toplu hak. Kanun koyucunun böyle bir ayırımı benimsediği toplu hak ve tek alacak haklarının zamanlaşımı için özel süreler koyan OR 131 ve BK 129. (TBK 150.) maddelerinden anlaşılır. BECKER, s.1129.

³¹ ZEVKLİLER/GÖKYAYLA, s.787; TEREÇİ, s.225.

³² ZEVKLİLER/GÖKYAYLA, s.787; HONSELL, s.454; FORRER/HIESTAND, s.365; GUHL/MERZ/DRUEY, s.575; BİLGE, s.424; TUNÇOMAĞ, s.1393; YAVUZ/ACAR/ÖZEN, s.1657-1658; EREN, s.823-824; BECKER, s.1135; TEREÇİ, s.224; Bkz. KOSTKIEWICZ/WOLF/AMSTUTZ/FANKHAUSER, Art. 519, Nr.1, Nr.2.

³³ YAVUZ/ACAR/ÖZEN, s.1657-1658; ZEVKLİLER/GÖKYAYLA, s.787; TUNÇOMAĞ, s.1387; TEREÇİ, s.224; Bkz. BAUER, Art. 519, Nr.1; ÖZKAYA, s.287; FORRER/HIESTAND, s.365; HONSELL, s.454; BGE 61 III 194 ff.

IV. TARAFLARIN ÖLÜMÜ

Tarafların ölümünün sözleşmeye etkisinin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.

A. Gelir Alacaklısının Ölümü

Gelir alacağının süresi gelir borçlusunun veya üçüncü bir kişinin ömrüyle sınırlı ise aksi kararlaştırılmamışsa gelir alacaklısı ölünce gelir, mirasçılara kalır (TBK m.607/III). Becker, anılan bu hükmün bağışlama suretiyle kurulan bir gelir söz konusuysa ihtiyatlı uygulanması gerektiğini ifade etmektedir³⁴. Buna gerekçe olarak ise bağışlayanda mirasçılarını da belirsiz bir zaman için yük altına sokma iradesinin olmadığını göstermektedir³⁵. Burada önce gelir borçlusu açısından ahlaki bir borcun ifasının söz konusu olup olmadığı, hangi durumda yasal kuralın onun tahmini iradesine daha uygun olduğu veya diğer türden olayların bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır³⁶.

B. Gelir Borçlusunun Ölümü

Gelir borçlusunun ölümü halini ikiye ayırarak incelemek gerekir. İvazsız gelir sözleşmesi bakımından borçlunun ölümü halinde sözleşme TBK m.298 uyarınca sona erer. Ancak ivazlı gelir sözleşmesi bakımından borçlunun mirasçıları borçtan sorumlu olurlar. Nitekim TMK m.599'a göre, mirasçılar mirasbırakanın borçlarından kişisel olarak sorumlu olurlar.

V. ÖMÜR BOYU GELİR İLİŞKİSİ DOĞURAN DİĞER HALLER

Ömür boyu gelir ilişkisi sözleşme ile ortaya çıkabileceği gibi mahkeme kararına da (TBK m.51/II, TMK m.175, TMK m.176) dayanabilir. Ayrıca hâkim ölünceye kadar bakma sözleşmesinde tarafların istemi üzerine ya da kendiliğinden bakım alacaklısına ömür boyu gelir bağlayabilir (TBK m.617/II). Mirasbırakanın yaptığı ölüme bağlı tasarrufla da ömür boyu gelir belirlenebilir (TBK m.516). Zevkliler/Gökyayla ömür boyu gelir ilişkisiyle ilgili düzenlemelerin (TBK m.607-610) bu hallere de uygulanacağını ifade etmektedir³⁷. Buradaki genel nitelikli düzenlemeler uygun düşüğü ölçüde uygulanır. Nitekim ömür boyu gelir ilişkisi doğuran diğer hükümlerde de iradın ne zaman sona ereceği, iradın artırılabilirliği gibi düzenlemeler vardır.

A. Mahkeme Kararı

Ömür boyu gelirin mahkeme kararına dayandığı halleri TBK m.51/II ve TMK m.175-176 ve TBK m.617/II olarak ifade etmek mümkündür.

1. Türk Borçlar Kanunu m.51/II

Haksız fiilden kaynaklı tazminatın, irat biçiminde ödenmesine hükmedilmesi söz konusu olduğunda ömür boyu gelir ilişkisi ortaya çıkmış olur. Ancak bu ilişkinin kaynağı sözleşme olmayıp mahkeme kararıdır.

2. Türk Medeni Kanunu m.175 ve TMK m.176

Yoksulluk nafakası ve maddi tazminat bakımından da mahkeme kararı ile ömür boyu gelir ilişkisi doğar. TMK m.175'e göre; "Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir." TMK m.176'ı'na göre; "Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir." şeklindedir. TMK m.176/III'e göre; "İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır." şeklindedir.

3. Türk Borçlar Kanunu m.617/II

Ömür boyu gelir sözleşmesi Türk Borçlar Kanununun 17. bölümünde ölünceye kadar bakma sözleşmesi ile birlikte yer almaktadır. Ölünceye kadar bakma sözleşmesinin önel verilmeksizin feshi başlıklı TBK m.617'ye göre;

"Sözleşmeden doğan borçlara aykırı davranılması sebebiyle sözleşmenin devamı çekilmez hâle gelir veya başkaca önemli sebepler sözleşmenin devamını imkânsız hâle getirir ya da aşırı ölçüde güçleştirirse, taraflardan her biri sözleşmeyi önel vermeksizin feshedebilir. Sözleşme bu sebeplerden birine dayanılarak feshedildiği takdirde kusurlu taraf, aldığı şeyi geri verir ve kusursuz tarafa, bu yüzden uğradığı zarara karşılık uygun bir tazminat ödemekle yükümlü olur. Hâkim, sözleşmenin önel verilmeksizin feshini yerinde bulabileceği gibi, taraflardan birinin istemiyle veya kendiliğinden, aile topluluğu içinde yaşamalarına son vererek, bakım alacaklısına ömür boyu gelir bağlayabilir"

şeklindedir. Hüküm kapsamında ölünceye kadar bakma sözleşmesinin feshi yerine bakım alacaklısına ömür boyu gelir bağlanabilir. Burada hâkim fesih sebeplerini yeterli görmezse sözleşmeyi feshetmeyip alacaklıya ömür boyu gelir bağlanmasına karar verir. Kanunun olumlu uyarılama hükümleri hâkime geniş bir takdir hakkı vererek sözleşmenin içeriğini değiştirme yetkisi tanımıştır³⁸. Sözleşmeden dönülmesinin tarafların, özellikle bakım alacaklısının menfaatine olmayacağı, fakat tarafların bir arada yaşamalarının da mümkün olmadığı durumlarda ömür boyu gelir bağlanmasına karar verilmelidir³⁹.

³⁴ BECKER, s.1131; Ayrıca bkz. TUNÇOMAĞ, s.1383-1384.

³⁵ BECKER, s.1131.

³⁶ BECKER, s.1131; Ayrıca bkz. TUNÇOMAĞ, s.1384.

³⁷ ZEVLİLER/GÖKYAYLA, s.784.

³⁸ ARAT Ayşe: Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006, s.163 dn.145 ve 146'da belirtilen yazarlar; Ayrıca bkz. ŞAHİN, s.213; TUNÇOMAĞ, TBK m.617 bakımından hakime normal yetkilerini aşan bir müdahale hakkı tanıdığı, hakimin normal yetkilerinin tarafların iradelerini yorumlamak ve tamamlamak ile hukuki işlemin geçerliliğini incelemekten ibaret olduğunu ifade etmektedir. TUNÇOMAĞ, s.1302.

³⁹ AYDIN Gülşah Sinem: "Ölünceye Kadar Bakma Sözleşmesinin Türk Borçlar Kanunu'nun 617. Maddesine Dayalı Olarak Sona Ermesi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24 (1), 2018, s.364.

Hakim fesih sebeplerini yeterli görmezse fesih yerine ömür boyu gelir bağlamaya karar verir. Yargıtay verdiği bir kararda;

“Davacının 1974 yılında çekişme konusu taşınmazın 7/16 payını oğlu davalıya temlik ettiği, bakım borçlusunun 30 yıl süreyle bakım borcunu yerine getirdiği, ancak son 10 yılda tarafların arasının bozulduğu, 2003 yılında evden ayrılan davacının zaman zaman davalı ile bir araya geldikleri, davacının birlikte yaşanan evde ayrı bir odaya yiyecek vs. ihtiyaçlarını almak suretiyle kendisini soyutladığı, son olarak dava tarihinden 3,5 yıl kadar önce ayrı bir ev kiralayıp orada yaşadığı, davacının bakım isteğini kabul etmediği görülmektedir. Öte yandan, tüm dosya kapsamından davalının kalp hastası olup, görme rahatsızlığının da bulunduğu, davalının sözleşmeden kaynaklanan edimini son yıllarda ifa edememesinde kusurunun bulunmadığı, davacının da bakım yapılmasına müsaade etmediği sonucuna varılmaktadır. Oyle ise, tarafların bir araya gelebilecekleri gözetilerek, davacıya irat bağlanmak suretiyle çekişmenin giderilmesi gerekeceğinde kuşku yoktur.”

değerlendirmesini yapmıştır⁴⁰. Ölünceye kadar bakma sözleşmesinin icrası sürecinde taraflar ömür boyu gelire çevirmeyi kendileri de gerçekleştirmiş olabilir. Konuya ilişkin olarak Yargıtay'ın verdiği karara göre⁴¹;

“Taraflar arasındaki ölünceye kadar bakma sözleşmesi yapıldığı 1970 yılından davanın açıldığı 1975 yılına kadar davalının izinli olarak İstanbul'a geldiği veya davacının kızının yanına gittiği kısa ve belirli dönemler dışında az önce açıklanan nedenlerle tarafların birbirlerinden ayrı ve uzakta yaşamaları suretiyle varlığını sürdürüp gitmiştir. Sözleşmenin düzenlendiği tarihte mevcut olan imkânsızlık daha sonraki yıllarda daha sürüp gitmiştir. Sözleşmenin bizzat bakma borcunun davalı tarafından yerine getirilmesi mümkün olmadığı anlaşılınca tarafların zımnı bir anlaşma yaptıkları ve bu anlaşma uyarınca; Davacının kış aylarında oturması için İstanbul'un merkezi ve mutena bir semtinde davalı tarafından davacı için bir apartman dairesi satın alındığı, - Yazları kızına ait bulunan yazlıkta oturmasına rıza gösterildiği, - Ayrıca davalı kızın sahip bulunduğu hanın aylık 30 bin lira tutan kira parasını bakım ve geçimini sağlamak üzere babasına bıraktığı açıktır. BK'nun 517. maddesinin son fıkrasına göre, bir taraflı fesih nedeninin gerçekleştiği hallerde hâkim mukaveleyi feshedecek yerde kendiliğinden birlikte yaşamaya son verip buna karşılık alacaklıya kaydı hayatla bir irat tahsis edebilir. Dava dolayısıyla hâkimin yapacağı bu durumu taraflar kendiliklerinden gerçekleştirmişlerdir. Zımnı anlaşma uyarınca sözleşmenin bizzat bakma ve birlikte yaşamaya ilişkin hükümleri kaldırılmış, yerine borçlunun yukarıda açıklanan şekilde irat ödemesi esas kabul edilmiştir. Yıllardan beri süregelen ve itiraza uğramayan bu icra şeklini geçersiz saymak imkânı yoktur.”

şeklinde. Tunçomağ'a göre, ölünceye kadar bakma sözleşmesi irada çevrildiğinde taraflar arasındaki ev ortaklığı son bulur, sözleşme devam eder, sadece sözleşmenin fiili hükümlerinde değişiklik meydana gelir⁴².

Kanaatimizce hâkim tarafından verilen ömür boyu gelire çevirme kararı ölünceye kadar bakma sözleşmesini ortadan kaldırmaz. Verilen kararlar bakma ve gözetme ediminin yerini ömür boyu gelir sağlama almıştır⁴³. Gauch ise ölünceye kadar bakma sözleşmesi niteliğinin yargısal uyarılma (dönüşüm) sonucu sona erdiğini, fakat ömür boyu gelir sözleşmesi şeklinde devam ettiğini belirtmektedir⁴⁴. Ölünceye kadar bakma sözleşmesinin feshedilmeyip bakım borçlusu aleyhine ömür boyu gelire hükmedilmesinin hukuki temelinde önceden yapılan ölünceye kadar bakma sözleşmesi yattığından bu halde bile sözleşme devam ettiğinden (bakma ve gözetme ediminin yerini ömür boyu gelir almıştır) gelirin ödenmemesi durumunda TBK m.617'den hareketle ölünceye kadar bakma sözleşmesinin feshi istenebilir⁴⁵.

Yargıtay bir kararında⁴⁶;

“Davacı 24.4.1973 günlü dilekçe ile açtığı ilk davada: Davalının ölünceye kadar bakma sözleşmesinin yükümlülüğünü yerine getirmediğini ve kendisine bakmadığını ileri sürerek iptalini istemiş, mahkemece 8.4.1974 gününde davanın reddine ve tarafların anlaşmaları uyarınca bilirkişinin takdir ettiği şekilde davalının her ay davacıya nafaka olarak 300 lira ödemesine karar verilmiş, bu karar davacının temyizi üzerine dairece onanmış ve düzeltme isteği reddedilerek kesinleşmiştir. Davacı son kez verdiği 15.11.1974 günlü dilekçe ile açtığı ikinci davada; davalının kendisine bakmadığından söz etmek suretiyle sözleşmenin feshini istemiş ve mahkeme davayı kabul etmiştir. İlk davada fesih isteği reddedilmiş, tarafların anlaşmaları uyarınca bakma yükümlülüğü ortadan kaldırılmış ve borçlunun alacaklıya ömür boyu gelir sağlaması karar altına alınmış bulunduğu göz önünde tutulmadan son açılan dava sonunda davalının bakma borcunu yerine getirmediğinden bahisle sözleşmenin feshine karar verilmesi yolsuzdur.”

değerlendirmesini yapmıştır.

B. Mirasbırakanın Yaptığı Ölümüne Bağlı Tasarruflar (TMK m.516)

Tek taraflı hukuki işlemde borcun doğmasına örnek olarak vasiyetname verilebilir. Nitekim mirasbırakan yaptığı vasiyetname ile irat (gelir) alacaklısı belirleyebilir. Mirasbırakan, bir kimseye onu mirasçı atamaksızın belirli bir mal bırakma yoluyla kazandırmada bulunabilir (TMK m.516/I). Belirli mal bırakma, bir kimse lehine bir iradın bağlanması şeklinde olabilir (TMK m.516/II). İradın (gelirin) ne kadar süre ödeneceği tasarrufta belirlenmemişse ömür boyu gelir söz konusu olur. Bu şekilde bir

⁴⁰ Yargıtay 1.HD. 15.07.2010; E.2010/6699, K.2010/8327. www.kazanci.com (Erişim: 28.11.2018).

⁴¹ Yargıtay 1.HD. 12.12.1978; E.1978/11657, K.1978/13022. www.kazanci.com (Erişim: 28.11.2018).

⁴² TUNÇOMAĞ, s.1304; Ayrıca bkz. AYDIN, 366.

⁴³ Bkz. ŞAHİN, s.216; Ömür boyu gelire çevirmede yine de ölünceye kadar bakma sözleşmesi olduğu yönünde bkz. SCHAETZLE Marc: Berner Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, 7.Teilband, Der Leibrentenvertrag und die Verpfändung, Art. 516-529 OR, Bern 1978, Art. 521, Nr. 13.

⁴⁴ GAUCH Peter: System Der Beendigung von Dauerverträgen, Fribourg 1968, s. 185.

⁴⁵ Yargıtay HGK. 04.03.1977; E.1974/1-900, K.1977/207. www.kazanci.com (Erişim: 28.11.2018); Ayrıca bkz. ŞAHİN, s.221.

⁴⁶ Yargıtay 1.HD. 13.06.1978; E.1978/4637, K.1978/6771. www.kazanci.com (Erişim: 28.11.2018).

irat (gelir) bağlanması halinde ortada ölüme bağlı tasarruf olduğundan, şartları oluştuğunda tasarrufun tenkisi istenebilir.

“Mirasbırakan, tahmin edilen devam sürelerine göre sermayeye çevrilmeleri hâlinde tasarruf edilebilir kısmı aşan intifa hakkı veya irat borcu ile terekesini yükümlü kılar, mirasçılarını, intifa hakkının veya irat borcunun tenkisini ya da tasarruf edilebilir kısmı vererek bu yükümlülüğün kaldırılmasını isteyebilirler.” (TMK m.568)

Ölüme bağlı tasarrufla irat (gelir) bağlanması halinde buna ilişkin istem hakkı tasarrufta başka bir esas öngörülmüş olmadıkça borçlar hukuku kurallarına tâbidir (TMK m.601/I). Burada TBK m.607 hükmü uygulanır⁴⁷.

VI. ZAMANAŞIMI

Ömür boyu gelir sözleşmesinde kök hak ve bireysel hak bakımından zamanaşımı süreleri farklıdır. Kök hak için zamanaşımı TBK m.146 gereği on yıldır⁴⁸. Bireysel hak bakımından ise her dönem için ifası gerektiğinden TBK m.147/b.1 hükmü gereği zamanaşımı beş yıldır⁴⁹. Burada üzerinde durulması gereken bir husus TBK m.150 hükmüdür. Buna göre;

“Ömür boyunca gelir ve benzeri dönemsel edimlerde, alacağın tamamı için zamanaşımı, ifa edilmemiş ilk dönemsel edimin muaccel olduğu günde işlemeye başlar. Alacağın tamamı zamanaşımına uğramışsa, ifa edilmemiş dönemsel edimler de zamanaşımına uğramış olur.”

Kök hak ve bireysel hak birbirlerine bağlı olduğundan dönemsel edimlerden birinin ödenmediği tarihten itibaren alacak için (kök hak) zamanaşımı işlemeye başlayacağından, alacağın zamanaşımına uğraması, daha sonra ödenmesi gereken ifa edilmemiş dönemsel edimlerinde zamanaşımına uğramasına sebep olur.

VII. SONUÇ

Sonuçları talih ve tesadüfe bağlı olan ömür boyu gelir sözleşmesinde para veya misli eşya şeklinde dolaylı bir bakım vardır. Sözleşmedeki gelir ödeme ediminin süresi anlaşmaya göre; taraflardan birinin veya üçüncü bir kişinin ömrü boyunca devam edecektir. Ömür boyu gelir, sözleşmenin karakteristik özelliğidir. Sözleşme borucu zarfa bağlı olarak da yapılabilir.

Gelir alacaklısının mutlaka gerçek kişi olması zorunlu değildir. Gelir borçlusu ise gerçek veya tüzel kişi olabilir. Ancak gelirin gerçek bir kişinin hayatına dayanması şartıyla, tüzel kişinin de gelir alacaklısı olabileceğinin düşünülebilir olduğu da ifade edilmektedir.

Sözleşme TBK m.608 gereği yazılı şekilde yapılmadıkça geçerli olmaz. Karşı edim olarak taşınmazın devri vaad edildiğinde sözleşmenin resmi şekilde yapılması gerekir. Ömür boyu gelir sözleşmesinin mahkeme kararına dayandığı hallerde şekil mecburiyeti söz konusu olmaz.

Gelir borcunun yerine getirilmesi borçlu tarafından da olabilir, üçüncü bir kişi de borcu yerine getirebilir. Ömür boyu gelir sözleşmesinde kök hak ve bireysel hak söz konusudur. Kök hak ömür boyu gelir isteme hakkını (taraflar arasındaki borç ilişkisini kuran temel hakkı) anlatırken, bireysel hak ise düzenli aralıklarla ödenecek her bir gelir alacağını anlatır. Bu ayırım gerek zamanaşımı süreleri, gerekse devre, haciz ve iflas takibine konu olup olmama bakımından önemlidir.

Ömür boyu gelir ilişkisi sözleşme ile ortaya çıkabileceği gibi mahkeme kararına da (TBK m.51/II, TMK m.175, TMK m.176) dayanabilir. Ayrıca hâkim ölünceye kadar bakma sözleşmesinde tarafların istemi üzerine ya da kendiliğinden bakım alacaklısına ömür boyu gelir bağlayabilir (TBK m.617/II). Mirasbırakanın yaptığı ölüme bağlı tasarrufla da ömür boyu gelir belirlenebilir (TMK m.516).

Ölünceye kadar bakma sözleşmesinde hâkim tarafından verilen ömür boyu gelire çevirme kararı, ölünceye kadar bakma sözleşmesini ortadan kaldırmaz. Verilen kararlar bakma ve gözetme ediminin yerini ömür boyu gelir sağlama almıştır. Ömür boyu gelir sözleşmesinde kök hak ve bireysel hak bakımından zamanaşımı süreleri farklıdır. Kök hak için zamanaşımı TBK m.146 gereği on yıldır. Bireysel hak bakımından ise her dönem için ifası gerektiğinden TBK m.147/b.1 hükmü gereği zamanaşımı beş yıldır.

⁴⁷ DURAL Mustafa/ÖZ Turgut, Türk Özel Hukuku, C.IV, Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2019, s.149; Bu tür bir halde musaleh irat alacaklısı olup, bunu ifa ile yükümlü olanda (mirasçı veya üst musaleh) irat borçlusudur. İMRE Zahit/ERMAN Hasan: Miras Hukuku, 13. Basım, Der Yayınları, İstanbul 2017, s.130; Ayrıca bkz. KOCAYUSUFPAŞAOĞLU Necip: Miras Hukuku, 3.Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1987, s.265; OZANEMRE YAYLA Hatice Tolunay: “Ön Vasiyet (Mirasçı Lehine Vasiyet) Kavramı, Ön Vasiyetin Unsurları ve Özellikleri”, Ankara Barosu Dergisi, 2017/2, s.125.

⁴⁸ HONSELL, s.454; EREN, s.824; TUNÇOMAĞ, s.1390; FORRER/HIESTAND, s.365.

⁴⁹ HONSELL, s.454; FORRER/HIESTAND, s.365; EREN, s.824; KILIÇOĞLU, s.723; TUNÇOMAĞ, s.1390; Bkz. EREN, Genel Hükümler, s.1460; OĞUZMAN Kemal M./ÖZ Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015, s.586.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Atıf Şekli: Yazar, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | The author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors's Contributions: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by the author alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The author declares that he complies with the scientific, ethical, and quotation rules of İnÜHFD in all processes of the paper and that he does not make any falsification of the data collected. In addition, he declares that İnönü University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than İnönü University Law Review.

KAYNAKÇA

- AKARTEPE Alpaslan, Ölüncüye Kadar Bakma Sözleşmesi, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
- ARAT Ayşe, Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006.
- AYDIN Gülşah Sinem: “Ölüncüye Kadar Bakma Sözleşmesinin Türk Borçlar Kanunu'nun 617. Maddesine Dayalı Olarak Sona Ermesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24(1), 2018, s.336-373.
- BECKER Herman, İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, İkinci Bölüm, Çeşitli Sözleşme İlişkileri, (Çev.Suat Dura), 1. Baskı, Yargıtay Yayınları, Ankara 1993.
- BİLGE Necip, Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1971.
- DURAK Yasemin, “Ölüncüye Kadar Bakma Sözleşmesi”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(1), 2015, s.265-299.
- DURAL Mustafa/ÖZ Turgut, Türk Özel Hukuku, C.IV, Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul 2019.
- EREN Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 26.Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2021. (EREN, Genel Hükümler)
- EREN Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.
- FORRER Fiona/HIESTAND Thomas, Repetitorium Obligationenrecht Besonderer Teil, 2.Auflage, Orell Füssli Verlag, Zürich 2007.
- GAUCH Peter, System Der Beendigung von Dauerverträgen, Fribourg 1968.
- GUHL Theo/MERZ Hans/DRUEY Jean Nicolas: Das Schweizerische Obligationenrecht, Zürich 1995.
- HONSELL Heinrich/VOGT Nedim Peter/WIEGAND Wolfgang (Hrsg.), Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art.1-529, 5.Auflage, Basel/Genf/München 2011 (BAUER Thomas)
- HONSELL Heinrich, Schweizerisches Obligationenrecht, Besonderer Teil, 10. Auflage, Stämpfli Verlag, Zürich 2017.
- İMRE Zahir/ERMAN Hasan, Miras Hukuku, 13. Basım, Der Yayınları, İstanbul 2017.
- KILICOĞLU Ahmet M., Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2020.
- KOCAYUSUFPAŞAĞLU Necip, Miras Hukuku, 3.Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 1987.
- KORKMAZ Tekin, Ölüncüye Kadar Bakma Sözleşmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.
- KOSTKIEWICZ Kren Jolanta/WOLF Stephan/AMSTUTZ Marc/FANKHAUSER Roland, OR Kommentar, Schweizerisches Obligationenrecht, 3.Auflage, Orell Füssli Verlag, 2016.
- OĞUZMAN Kemal M./ÖZ Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2015.
- OZANEMRE YAYLA Hatice Tolunay, “Ön Vasiyet (Mirasçı Lehine Vasiyet) Kavramı, Ön Vasiyetin Unsurları ve Özellikleri”, Ankara Barosu Dergisi, (2), 2017, s.99-144.
- ÖZKAYA Eraslan, Ölüncüye Kadar Bakma Sözleşmesi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.
- SCHAETZLE Marc, Berner Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Obligationenrecht, 7.Teilband, Der Leibrentenvertrag und die Verpfändung, Art. 516-529 OR, Bern 1978.
- ŞAHİN Turan, Ölüncüye Kadar Bakma Sözleşmesi, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2019.
- ŞELİÇİ Özer, Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1976.
- TERECİ Hayal, “Ömür Boyu Gelir Sözleşmesi ve Ölüncüye Kadar Bakım Sözleşmesi”, Terazi Hukuk Dergisi, 100(9), 2014, s.223-230.
- TUNÇOMAĞ Kenan, Türk Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri, C.II, 3.Bası, Sermet Matbaası, İstanbul 1977.
- Von BÜREN Bruno, Schweizerisches Obligationenrecht, Besonderer Teil, (Art. 184-551), Zürich 1972.
- WEGMANN Fritz, Der Leibrentenvertrag im Schweizerischen Obligationenrecht, Zürich 1937.
- YAVUZ Cevdet/ACAR Faruk/ÖZEN Burak, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İkinci Cilt, 11. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul 2022.
- ZEVKLİLER Aydın/GÖKYAYLA K.Emre, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, 20. Baskı, Turhan Kitabevi, İstanbul 2020.